

Den nye store evalueringen av Norges forskningsråd ble publisert 10. september i år. *Forskningspolitikk* har gått gjennom evalueringen og festet seg ved noen av dens hovedfunn og -forslag. Vi har også bedt de samme representantene for forskningssektorene som kommenterte evalueringen 10. september, om å sammenfatte synspunktene sine i et kortfattet innlegg.

Norges
forskningsråd

Norges forskningsråd evaluert – med svært godt resultat

EGIL KALLERUD,
redaktør, Forskningspolitikk
fpol@nifu.no

Norges forskningsråd er evaluert - for annen gang. Det er også for annen gang det skjer i regi av Technopolis Group, igjen med direktør Eric Arnolds gjenkjennelige signatur. Synteserapporten har fått tittelen «A good council?», men spørsmålsteget synes ikke å være helt på sin plass. For evalueringens hovedkonklusjon er svært tydelig positiv; Norges forskningsråd er et godt forskningsråd og gjør det meste bra, på mange punkter svært så bra. Et av medlemmene i evalueringens internasjonale panel, professor Ben Martin fra SPRU i Brighton, plasserte Norges forskningsråd på fjerde plass på sin uformelle og kanskje ikke helt alvorlig mente rangering av verdens forskningsråd. Rådet har, ifølge evalueringen, bidratt betydelig til utformingen av flere nasjonale strategier på forskningsområdet, det har økt andelen midler til forskning og innovasjon som ikke er tematisk øremerket, det har bidratt til fornyelse, økt kvalitet og mindre fragmentering i norsk forskning – det siste særlig ved å etablere forskningssentra, utvikle færre og større forskningspro-

grammer, støtte forskningsinfrastruktur og øke størrelsen på prosjektbevilgninger. Rådet har også bidratt til økt internasjonalisering, ikke minst gjennom deltakelse i EUs rammeprogrammer for forskning, og det behandler søknader på en kompetent og effektiv måte, helt på høyde med internasjonal «good practice». I denne rollen nyter rådet høy tillit blant så vel forskere som bedrifter. Evalueringen gir også sin uforbeholdne støtte til reorganiseringen som rådet initierte og gjennomførte i 2010, rett i forkant av evalueringen.

Evalueringen peker likevel på punkter der rådet har forbedringspotensial. Rådet bør i sin rolle som forskningspolitisk rådgiver styrke sin strategiske kapasitet, og det bør styrke det evalueringen kaller «strategic intelligence». Evalueringen bemerker bl.a. at rådet i liten grad bruker «foresight» som grunnlag for politikkutvikling. Først og fremst savner evalueringen større strategisk kapasitet på sentralt nivå i Forskningsrådet; rådet er utvilsomt en viktig premissleverandør for policyutviklingen, ikke minst gjennom budsjettprosessen, men disse oppgavene er, ifølge evalueringen, i for stor grad fragmentert og desentralisert til lavere nivåer i organisasjonen. Den etterlyser mer av det den

Greit og litt grått

SVEIN OPPEGAARD,
direktør,
Næringslivets Hovedorganisasjon
svein.oppegaard@nho.no

Technopolis har nylig evaluert Norges forskningsråd. Slik vi i Næringslivets Hovedorganisasjon leser evalueringsrapporten, er hovedkonklusjonen at Forskningsrådet fungerer *greit*, men fremstår som litt *grått*. Technopolis ønsker at Forskningsrådet skal bli litt mindre grått og litt mindre greit å ha med å gjøre – især for departementene. I tillegg ønsker Technopolis at rammebetingelsene bør bli litt bedre for Forskningsrådet, både ved at rådet får noe større økonomisk handlingsrom og at departementene samordner seg bedre. Disse ønskene har vi i NHO hørt før, ja, gjennom mange år. Få vil si seg

uenige i anbefalingene, men særlig nytenkende og spenstige er de ikke. Slik sett fremstår også Technopolis-evalueringen som litt grå og grei.

Technopolis tar til orde for at Forskningsrådet både får større analytisk kraft og mer økonomisk handlingsrom til å fungere som «endringsagent» i det norske forsknings- og innovasjonssystemet. NHO

“Evalueringen bekrefter for øvrig NHOs inntrykk av at Forskningsrådet i stor grad fungerer bra overfor næringslivet”

kaller «disruptive» eller grensesprengende studier, initiativ og innspill, «som en motvekt mot de naturlige konserverende (men absolutt nødvendige) effektene som følger av Forskningsrådets brede involvering av brukere».

Rådet har på 2000-tallet spilt en aktiv og effektiv rolle som «endringsagent» i norsk forskning, noe som ifølge evalueringen i stor grad ble gjort mulig med etableringen av forskningsfondet i 1999. Det har gjort rådet strategisk handlingsrom og skapt finansielt grunnlag for senterordninger og tverrsektorielle initiativ, herunder store programmer. Evalueringen uttrykker bekymring for om de budsjettpostene for overordnede forskningspolitiske satsinger som fra og med budsjettet for 2012 erstatter det nedlagte fondet, i tilstrekkelig grad vil sikre grunnlaget for denne rollen i tiden som kommer.

Evalueringen gir en sterk og utvetydig støtte til satsing på grunnforskning og forskerinitiert forskning generelt og til økte bevilgninger til Forskningsrådets FRIPRO-ordning spesielt. Evalueringens vurderinger samsvarer godt med flere innlegg i debatten, også fra rådet selv, etter den nylig publiserte evalueringen av FRIPRO-ordningen om at noe bør gjøres for å styrke FRIPROs mulighet til i sterkere grad å støtte tverrfaglig forskning og forskning med høy risiko.

“Rådet bør i sin rolle som forskningspolitisk rådgiver styrke sin strategiske kapasitet”

kan slutte seg til et slikt ønske, men vi vil minne om at Forskningsrådet er et forvaltningsorgan med primæroppgave å fordele statlige penger til forskning ut fra kriterier om kvalitet og relevans i en situasjon der etterspørselen er større enn tilbudet. Hver krone Forskningsrådet disponerer får det som følge av stortingsvedtak etter forslag fra regjeringen. Forskningsrådet får altså den friheten som Stortinget og de 16 departementene er villige til å gi det. Vi kan være enige i at politiske myndigheter ikke alltid gir rådet særlig stort handlingsrom og at dette rommet med fordel kan utvides. Men Forskningsrådets evne til å opptre som agent for endring er ikke bare avhengig av den friheten det har, men også av viljen til endring hos regjering og storting.

Technopolis foreslår at Forskningsrådets analytiske kapasitet styrkes slik at det blir bedre i stand til å komme med det evalueringsrapporten omtaler som «dis-

Implementeringen av et resultatbasert finansieringssystem i instituttsektoren er et skritt i riktig retning, men er ennå «unfinished business». Evalueringen

“Evalueringen gir en sterk og utvetydig støtte til satsing på grunnforskning og forskerinitiert forskning”

krediterer rådet for å ha innført dette systemet, men advarer mot mekanisk anvendelse av målesystemer og ønsker «a mix of measurement and judgement by one or more owners of clusters of institutes rather than treating the institute system as a ‘quasi-market’». Evalueringen ser få gevinster i å øke den resultatbaserte andelen av instituttene basisbevilgninger på det nåværende tidspunkt.

Men om rådet gjør en god jobb, så er det ikke bare viktig at det fortsetter, men også at jobben blir gjort enda bedre i tiden som kommer – ikke så mye på grunn av svakheter i det rådet selv gjør, som på grunn av utfordringer og svakheter i det norske forsknings- og innovasjonspolitiske systemet som rådet er en sentral del av og skal påvirke i riktig retning. Norsk forskning generelt gis, med støtte i bibliometriske data og suksessra-

ten i European Research Council, diagnosen «god, men ikke fremragende». Evalueringen er her nær ved å slutte fra tall for produksjon og sitering til kvalitet.

Og norsk økonomi karakteriseres, i hovedsak på grunnlag av resultater fra innovasjonsundersøkelser, som en økonomi med en lav og synkende andel innovative foretak, uten de forbehold om disse indikatorenes betydning og validitet som mange er opptatt av (se bl.a. to artikler i dette nummer av *Forskningspolitikk*, s. 22 og s. 24).

Og det sterkt sektoriserede forskningspolitiske systemet reiser ifølge evalueringen store utfordringer, ikke minst for Forskningsrådet, som har koordinering som en viktig del av sitt mandat. For mer enn de gjorde for ti år siden anerkjenner Technopolis og Arnold denne gang vanskene forbundet med å etablere et koordinerende forsknings- og innovasjonspolitisk råd etter finsk forbilde, men igjen understreker evalueringen fraværet av et slikt organ som et problem og henstiller om at en i det minste utreder «konstitusjonelt akseptable måter» å styrke koordineringen på nivået over enkelt-departementene på.

fondet, det vil si «overordnede forskningspolitiske prioriteringer» og «forskningsinfrastruktur av nasjonal, strategisk interesse» fungerer som overordnede rammer for rådet som det kan disponere noenlunde fritt til å «koordinere på tvers nedenfra».

Evalueringen bekrefter for øvrig NHOs inntrykk av at Forskningsrådet i stor grad fungerer bra overfor næringslivet. Imidlertid registrerer Technopolis med rette at mange bedrifter opplever ordningen med kun én søknadsbehandling i året som hemmende for deres virksomhet. Bedriftene må få anledning til å søke hele året, jamfør en av anbefalingene fra Technopolis. Det må være bedriftenes syklus og behov som legger føringene på rådet og ikke omvendt. Dette forslaget kan Forskningsrådet følge opp umiddelbart, og regjeringen bør sørge for at så skjer. NHO forventer at dette er på plass innen årets utgang.